

Abant Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Abant Social Sciences

2023, 23(2): 1114-1128, doi: 10.11616/asbi.1268285

Banka Dışı Finansal Kurumlarda Piyasa Yapısı: Faktoring Sektörünün Piyasa Yoğunlaşma Analizi Market Structure in Non-Bank Financial Institutions: Market Concentration Analysis of Factoring Sector

Orhan Orçun BITRAK¹

Geliş Tarihi (Received): 22.03.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 02.06.2023

Yayın Tarihi (Published): 31.07.2023

Öz: Faktoring sektörü, kredili mal ve hizmet satışı yapan işletmelere fon sağlama, risk yönetimi ve alacak takibi gibi hizmetler sunan alternatif bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Geniş kullanım alanı bulunan sektörün performansı, yurt içi ve yurt dışı ticari işlemler açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki faktoring sektörünün piyasa yapısı ve rekabet seviyesini, literatürde yaygın kullanım alanına sahip, yoğunlaşma analizleri kapsamında belirlemektir. Bu amaçla 2012-2021 dönemine ilişkin, BDDK'ya kayıtlı faktoring şirketlerinin, mali tablolarında yer alan, esas faaliyet geliri (satış geliri) verileri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Türkiye'de faaliyet gösteren faktoring şirket sayısının yıllar itibarıyla azalan bir eğilim gösterdiği ve sektördeki piyasa yoğunlaşma oranlarının, 2012-2016 döneminde dalgalı olarak azalan, 2016-2021 döneminde ise sürekli artan bir seyir izlediği belirlenmiştir. Araştırmada uygulanan tüm yoğunlaşma analizlerinde, sektörün monopolcü ve rekabetçi yapıya yakın olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Banka Dışı Finansal Kurumlar, Faktoring, Piyasa Yoğunlaşması, Rekabet

&

Abstract: The factoring industry emerges as an alternative system that provides services such as funding, risk management, and accounts receivable tracking to businesses engaged in credit sales of goods and services. The performance of this sector, which has a wide range of applications, holds significant implications for both domestic and international business transactions. The objective of this study is to determine the market structure and level of competition in the Turkish factoring industry through the utilization of concentration analyses, widely employed in the relevant literature. To this end, primary data on core operating income (sales revenue) extracted from the financial statements of factoring companies registered with the BRSB for the period 2012-2021 were utilized. The research findings revealed a decreasing trend in the number of active companies within the sector over the years. Furthermore, the market concentration ratios were observed to exhibit fluctuating declines between 2012 and 2016, followed by a continuous increase from 2016 to 2021. On the other hand, of all the concentration analyses applied in the study, it was determined that the industry shows characteristics indicating proximity to both a competitive and monopolistic structure.

Keywords: Non-Bank Financial Institutions, Factoring, Market Concentration, Competition

Atıf/Cite as: Bitrak, O. O. (2023). Banka Dışı Finansal Kurumlarda Piyasa Yapısı: Faktoring Sektörünün Piyasa Yoğunlaşma Analizi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 1114-1128. doi: 10.11616/asbi.1268285

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Orhan Orçun Bitrak, Süleyman Demirel Üniversitesi, d1940202006@ogr.sdu.edu.tr.

1. Giriş

Finansal kurumlar, işletmelerdeki ticari faaliyetlerin çeşitli aşamalarında gerek duyulan finansman ihtiyacının karşılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Finansal sistemin en önemli parçasını bankalar oluştururken finansman, finansal kiralama ve faktoring şirketleri gibi banka dışı finansal kurumlar, farklı alanlarda müşterilerin taleplerine hızlı biçimde yanıt vererek sistemin etkinliğine katkıda bulunmaktadır (Selimler ve Taş, 2019: 287). Banka dışı finansal kurumlar, özellikle günümüz teknolojik koşullarının sağladığı pazara ulaşım kolaylığı ve artan şirket sayısının yarattığı zorlu rekabet koşullarına karşı, şirketlerin finansman ihtiyacının karşılanmasının yanı sıra farklı hizmetler de sunmaktadır (Tekin ve Yener, 2020: 3).

İşletmeler, zorlu rekabet koşullarında ticari faaliyetlerini devam ettirebilmek amacıyla, mal ve hizmet satışı yaptıkları alıcılarından gelen vadeli ödeme taleplerine olumlu yanıt vermek durumunda kalabilmektedirler. Bu şartlar altında ödemelerin problemsiz gerçekleşmesi ve finansman ihtiyacının mümkün olduğunca hızlı karşılanması büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan bakıldığında banka dışı finansal kurumlardan birisi olan faktoring şirketleri, bu zorlayıcı rekabet koşullarında, müşterilerine verebileceği finansal ve operasyonel desteğin yanı sıra işletmelerin (müşterilerinin) mal ve hizmet satışlarından kaynaklı vadeli alacaklarının temerrüdüne karşı riski üstlenme olanağı tanımaktadır (Baloğlu, 2022: 135-137).

Factoring, özellikle sermaye ve likidite sorunu yaşayan işletmelere nakit akışı sağlayan, yüksek işlem hızına sahip ve belge ibraz işlemlerinin kolay olduğu bir finansman tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır (Ekerğil ve Kalıpçı Çağırın, 2016: 214). Kelime anlamı başka birisi hesabına aracılık yapmak olan faktoring işlemi, işletmelerin yurtiçi ve yurtdışı kredili satışlarından kaynaklanan alacaklarının faktoring şirketlerine devredilmesi esasına dayanmaktadır (Gökten, 1993: 1). Başka bir ifadeyle faktoring, satışlarını kredili olarak gerçekleştiren işletmelerin kısa vadeli alacaklarının belirli bir iskonto üzerinden faktoring şirketinin satın alması olarak tanımlanmaktadır. Bu sayede satıcı işletme, kredili alacaklarının büyük bir kısmını vade tarihi gelmeden tahsil edebilmekte ve faktoring şirketi de vadesinden önce devraldığı alacaklar için yaptığı ödemenin karşılığında, belirlenmiş olan faiz oranı üzerinden gelir elde edebilmektedir (Yılmaz, 2018: 42).

Factoring işlemlerinin kapsamı, faktoring şirketlerin faaliyetine ve işletmelerin ihtiyaçlarına göre değişim göstermektedir (Kaya ve Gerekan, 2011: 76). Faktoring şirketleri, alacaklı işletme ile yapacağı sözleşme türüne göre, finansman, factoring garantisi, borçluya temlik ihbarı, alacak defteri tutma ve tahsilat takibi gibi işlevlerden birini, birkaçını veya tümünü yerine getirebilmektedirler (Uyanık, 2015: 27). Diğer bir ifadeyle faktoring işlemleri, banka kredisi bulmakta zorlanan işletmeler için fon kaynağı, vadeli satış yapan işletmeler için alacak takibi, işlem takibi ve finansal danışmanlık gibi hizmetleri ve bunlara ek olarak vadeli alacakların ödenmeme olasılığına karşın riskin garanti altına alınması gibi özellikleri içerisinde barındırmaktadır. Bu yönleriyle faktoring, işletmelere etkin bir alacak tahsilat hizmeti sağlamanın yanı sıra yeterli çalışma sermayesi de sağlayarak mal ve hizmet üretim ve satış süreçlerini de kolaylaştırmaktadır (Gülcan, 2022: 236). Buradan yola çıkarak bir ülkede faktoring piyasasının performansı, gerek iç gerekse dış pazara yönelik çalışan işletmeler ve dolayısıyla ülke kaynaklarının verimli kullanılması açısından oldukça önemlidir.

Belirli bir piyasanın performansı, ilgili piyasadaki aktörlerin davranışları ile sonuçlanan fiyat, çıktı miktarı ve satış maliyeti gibi unsurları belirlemektedir (Olonluyi ve Ogunleye, 2016: 72). Piyasa performansını etkileyen önemli unsurlardan olan ve sektörde faaliyet göstermekte olan firmaların bulunduğu ortamın koşullarını ifade eden piyasa yapısı, piyasadaki rakip firma sayısına, sağlanan ürün ve hizmetin doğasına ve pazara giriş-çıkış engellerine göre şekillenmektedir (Gajurel ve Pradhan, 2012: 5). Bu doğrultuda piyasa yapısının belirlenmesi, sektörde bulunan aktörlerin davranışları, sektörün rekabet seviyesi, firmaların etkinlik seviyeleri, karlılığı ve maliyetleri gibi birçok unsuru ortaya koymaktadır (İldırar ve Kırıl: 2018: 94).

Literatürde piyasa yapısı ve piyasadaki rekabet seviyesinin ölçümüne yönelik, yapısal yaklaşım ve yapısal olmayan yaklaşım olmak üzere iki temel yöntem bulunmaktadır. Yapısal yaklaşımda firma sayısı ve firmaların pazar payı gibi ölçütlerle yoğunlaşma oranları hesaplanabilmektedir (Gajurel ve Pradhan, 2012:

5). Piyasa yoğunlaşma oranı ölçümünde, firmaların pazar payını belirlerken firmanın satış geliri, cirosu, üretimi, kar oranı gibi farklı değişkenlerden herhangi birisi kullanılabilir (Tatlı, 2018: 65). Yoğunlaşma indeksleri, piyasa yapısı hakkında pratik ve yararlı bilgiler vermekte olup literatürde sıkça kullanılan yoğunlaşma ölçütleri N-Firma yoğunlaşma oranı (CR_n) ve Herfindahl-Hirschman yoğunlaşma indeksi (HHI)'dir. Bunların yanı sıra entropi indeksi (EI), Rosenbluth indeksi (RI), Hall ve Tiderman indeksi (HTI) ve kapsamlı yoğunlaşma indeksi (CCI) gibi yöntemler de kullanılmaktadır (Apan, 2020: 237). Yapısal olmayan temel yaklaşımlar ise Iwata, Bresnahan-Lau ve Panzar-Rosse modelleri olarak sıralanmakta ve bu yaklaşımlarda farklı ölçüm kriterleri bir arada değerlendirilmektedir (Gajurel ve Pradhan, 2012: 5).

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki faktoring sektörünün piyasa yapısını, literatürde sıklıkla kullanılan yoğunlaşma analizleri çerçevesinde, belirlemektir. Bu amaçla BDDK'ya kayıtlı faktoring şirketlerinin 2012-2021 yıllarına ilişkin esas faaliyet geliri (satış geliri) verileri kullanılmıştır. Literatürde faktoring piyasasını farklı yönleriyle ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Buna karşın sektörü, piyasa yapısı ve rekabet seviyesi yönüyle ele alan çalışmaların mevcut olmasıyla birlikte (Degl'Innocenti vd., 2020) konuyu farklı yoğunlaşma analizleri çerçevesinde ele alan kapsamlı, güncel ve Türkiye üzerine yapılmış herhangi bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu açıdan bu çalışmanın literatürdeki mevcut boşluğu doldurması, gelecekteki araştırmalara ışık tutması ve sektörü düzenleyici otoritelere, politika yapımcılarına, mevcut ve potansiyel yatırımcılara önemli bilgiler sağlaması amaçlanmıştır.

2. Dünyada ve Türkiye'de Faktoring Sektörü

Faktoring, alacaklının faktoring şirketine iskontolu olarak sattığı ve birincil geri ödeme kaynağı olarak kabul ettiği alacaklarının değerine dayanan bir finansman tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır (Mol-Gómez-Vázquez vd., 2018: 313). Faktoring işleminde, alacaklı (müşteri) işletme, borçlu ve faktoring şirketi olmak üzere üç taraf bulunmakla birlikte yurt dışı faktoring işleminde bunlara ek olarak borçlunun (ithalatçı) ülkesindeki faktoring şirketi (muhabir) de bu işlemde taraf olarak yer almaktadır (Yılmaz, 2018: 44-45). Yurt dışı faktoring işleminde, borçlunun ülke sınırları dışında yer almasından dolayı muhabir faktoring şirketi, ihracat yapılan ülkenin ve borçlunun mali durumu hakkında bilgi toplamakta ve bu doğrultuda faktoring işlemini onaylamaktadır. Bu anlaşma kapsamında yurt dışı faktör, vadesi gelen borcu tahsil ederek yurt içi faktöre devretmektedir. Bu işlem kapsamındaki riskleri belirli bir komisyon karşılığında yurt dışı faktör üstlenmektedir (Tiryaki, 2006: 193).

Faktoring sözleşmeleri karma bir nitelik taşımakta ve alacağın satışı, alacağın temliki ve alacağın ödenmeme riskine ilişkin teminat işlemlerini içerisinde barındırmaktadır (Demir, 2013: 881). Buna karşın tüm bu işlemler faktoring sözleşmesinin türüne göre değişim göstermekle birlikte satıcının muhasebe kaydının tutulması, alacak takibi ve alacağın tahsil işlemlerini içeren hizmet fonksiyonu tüm faktoring sözleşmelerinde bulunmaktadır (Yılmaz, 2018: 45). Alacaklıya belirli bir faiz ve harç karşılığında borcun ön ödemesini içeren finansman fonksiyonu ve borcun tahsil edilmeme riskinin üstlenildiği, borcun ödeme garantisinin verildiği teminat fonksiyonu, yapılan sözleşme türüne göre yer almakta veya almamaktadır (Ölmez, 2012: 11-14). Faktoring türlerinde net bir ayırım bulunmasa da işlemin yapıldığı yere, rücu durumuna, ödeme zamanına ve borçluya önceden bildirim yapılması durumuna göre çeşitli ayırımlar yapmak mümkündür (Yılmaz, 2018: 47). Ancak faktoring işleminin fonksiyonlarına göre bir ayırımda bulunulması gerekirse, teminat fonksiyonunu içermeyen sözleşmeler gerçek olmayan faktoring, finansman fonksiyonunu içermeyen faktoring sözleşmeleri ön ödemesiz faktoring (Ölmez, 2012: 11) ve işlemin tüm fonksiyonlarını içerisinde barındıran faktoring türü ise tam faktoring olarak adlandırılmaktadır (Uyanık, 2015: 25).

İşletmelere, kaynak sağlama, alacak takip hizmeti ve risk yönetimi gibi yönleriyle çeşitli avantajlar sunan faktoring, küresel ticaretin gelişimiyle birlikte 20. yüzyılın sonlarına doğru yaygınlaşmaya başlamış (Gör ve Bilici, 2021: 710) ve özellikle alacak tahsili konusunda yasal sistemin yavaş ilerlediği orta gelirli ülkelerde sıklıkla tercih edilmektedir (Klapper, 2006: 3117).

2021 yılında, dünyada faktoring işleminde bulunan işletme sayısının, 870 bin civarına, borçlu sayısının ise yaklaşık 21 milyona ulaştığı tahmin edilmektedir. Ayrıca dünyada faktoring müşterilerinin büyük bir

bölümünü KOBİ'lerin oluşturduğu görülmektedir. Nitekim dünya faktoring işlemlerinin 2019 yılında yaklaşık %65'i, 2020 yılında yaklaşık %66'sı ve 2021 yılında yaklaşık %70'i KOBİ'ler tarafından yapılmıştır (FCI, 2022: 23).

Dünya faktoring işlem hacminin, son beş yılda, inişli-çıkışlı bir seyir izlediği görülmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında, 2018 ve 2020 yılları hariç, sektördeki işlem hacminin artış eğilimini sürdürdüğü görülmektedir. Dünya faktoring işlem hacmi, 2021 yılında, 2020 yılına göre yaklaşık %12 oranında artarak 3.069 trilyon Euro civarında gerçekleşmiştir. 2021 yılında penetrasyon oranı son 5 yılın en düşük değerine ulaşarak %3.6 olarak gerçekleşmiştir. Şirket sayısı 2017 yılından 2018 yılına gelindiğinde, yaklaşık %64 oranında, dramatik bir düşüş sergilemiş, ancak 2018 yılından 2021 yılına kadar olan süreçte, 1616 adet şirket sektöre dahil olmuştur (Tablo 1)

Tablo 1: Dünya Faktoring Göstergeleri

	2017	2018	2019	2020	2021
Ciro (Milyar Euro)	3.117	2.764	2.917	2.726	3.069
GSYİH/Ciro (%)	3.9	3.7	3.7	4.0	3.6
Şirket Sayısı	7357	2577	4236	4155	4193

Kaynak: (FKB, 2023)

2021 yılında, dünya faktoring işlem hacminde önde olan ülkeler Çin (%26), İspanya (%14), İtalya (%13), Fransa (%9), Birleşik Krallık (%7), Japonya, ABD ve Almanya (%4) olarak sıralanmaktadır (FCI, 2022: 28). Aynı yılda dünya faktoring işlem hacminin yaklaşık %69 gibi büyük bir bölümü Avrupa kıtasında yapılırken bunu yaklaşık %24 ile Asya-Pasifik ülkeleri takip etmektedir (FKB, 2023). Dünyada faktoring işleminin en fazla yapıldığı sektör, imalat sanayi (%43) olurken, bunu dağıtım (%18) ve taşımacılık (%10) sektörleri takip etmektedir. Dünya işlem hacminin en fazla yapıldığı imalat sanayi alt dalları ise yiyecek içecek (%11), tekstil ve konfeksiyon (%8) olarak sıralanmaktadır (FCI, 2022: 23).

Türkiye'de faktoring sektörü işlem hacmi, 2021 yılında, yaklaşık 15.9 milyon Euro olarak gerçekleşmiş ve bu değer dünya işlem hacminin %0.5'ini oluşturduğu tespit edilmiştir (FKB, 2023). Tablo 2'de Türkiye'de son beş yıla ilişkin faktoring sektörü göstergeleri verilmiştir. Faktoring sektörü işlem hacminin, 2019 yılı hariç, sürekli bir artış eğiliminde olduğu ve son beş yılda cironun yaklaşık %18 oranında arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiye faktoring sektörü cirosunun yaklaşık %85'lik kısmının yurt içi işlemlerden sağlandığı görülmektedir. İncelenen yıllar itibariyle, şirket sayısı ve çalışan sayısının sürekli bir düşüş eğiliminde olması dikkat çekmektedir. Buna ek olarak, sektördeki müşteri sayısının, 2021 yılı hariç, azalmakta olduğu görülmektedir. Sektöre ilişkin vergi öncesi kar oranlarının ise genel olarak bir artış eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Türkiye'de Faktoring Göstergeleri

	2017	2018	2019	2020	2021
Ciro (Milyon TL)	145.047	146.687	129.912	148.501	199.554
Yurt içi Ciro (Milyon TL)	119.618	121.403	110.467	129.170	170.189
Yurt dışı Ciro (Milyon TL)	25.429	25.284	19.445	19.331	29.365
Şirket Sayısı	61	58	56	55	54
Uluslararası İşlem Yapan Şirket Sayısı	18	17	17	18	16
Çalışan Sayısı	4778	4355	4269	4098	4026
Müşteri Sayısı	109658	92422	83.636	74414	80373
Vergi Öncesi Kar	1.153	1.713	1.745	1.274	2.404

Kaynak: (FKB, 2023)

Türkiye faktoring firmaları müşterilerinin neredeyse tamamının imalat ve hizmet sektöründe faaliyet gösterdiği görülmektedir. Nitekim 2021 yılında faktoring işlemlerinin imalat sanayisindeki payı %48.5, hizmet sektörünün payı %48.5 ve tarım sektörünün payı ise %1.7 olarak gerçekleşmiş, geriye kalan %1'lik payı ise diğer faaliyetler oluşturmaktadır. 2020 yılında ise imalat sektörünün payı %51,4, hizmet sektörünün payı %45,2 olarak gerçekleşmiştir. Faktoring faaliyetlerinin en fazla gerçekleştirildiği alt sektörler ise toptan ve perakende ticaret, tekstil ve tekstil ürünleri, metal sanayi, ulaşım araçları sanayi ve taşımacılık depolama ve haberleşme olarak sıralanmaktadır. 2021 yılında bu sektörlerden en fazla payı alan toptan ve perakende ticaret sektörünün payı %23.2 olarak gerçekleşirken diğer alt sektörlerin payının ise yaklaşık %5.5 ile %9.5 arasında değiştiği tespit edilmiştir (FKB, 2023).

3. Literatür

Literatürde faktoring sektörünü çeşitli yönleriyle ele alan ulusal ve uluslararası ölçekte birçok çalışma bulunmaktadır. Faktoring sektörünün genel durumu ve çeşitli yönlerden performansını inceleyen araştırmalarda Rusya'da (Stroeva vd., 2015), Ukrayna'da (Zaporozhets, 2016) ve Türkiye'de (Özbek, 2018; Selimler ve Taş, 2019, Gör ve Bilici, 2021; Gülcan, 2022) yapılmış araştırmalara rastlamak mümkündür. Faktoring işleminin çeşitli sektörlerde kullanımına ilişkin çalışmalarda, Sırbistan (Denčić-Mihajlov ve Milenković-Kerković, 2011) ve Avrupa ülkelerindeki KOBİ'ler (Milenkovic-Kerkovic ve Dencic-Mihajlov, 2012; Mol-Gómez-Vázquez vd., 2018) ve Çin imalat sanayisi (Shou vd., 2021) kapsamında ele alan araştırmalar bulunmaktadır. Sektörü, dış ticaret finansmanı (Özdemir, 2005; Auboin vd., 2016), muhasebeleştirilme işlemleri (Kaya ve Gerekan, 2011; Ölmez, 2012; Ekeril ve Kalıpçı Çağırın, 2016) ve risk yönetimi (Baloğlu, 2022) açısından inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Ayrıca bazı araştırmalarda konu, faktoring şirketlerinin müşteri değerlendirmesi (Soufani, 2002) açısından ele alınmıştır. Bunlara ek olarak banka dışı finansal kurumlar kapsamında konu, hukuki (Tiryaki, 2006; Demir, 2013) ve ekonomik büyüme (Tekin, 2021) boyutunda incelenmiştir.

Çeşitli konularda faktoring sektörü üzerine yapılmış çalışmalara ek olarak Degl'Innocenti vd. (2020) yaptıkları araştırmada, İtalya'daki bankacılık ve faktoring piyasasını istikrar ve rekabet yönüyle karşılaştırmışlardır. Araştırmadan elde ettikleri Lerner indeksi ve HHI sonuçları, her iki sektöründe rekabetçi olduğunu, ancak faktoring şirketlerinin pazar gücünün daha düşük ve daha rekabetçi bir yapıda olduğunu göstermiştir.

Yapılan literatür araştırması sonucunda faktoring sektöründeki piyasa yapısı ölçümünün yapıldığı çalışmaların oldukça sınırlı olduğu ve Türkiye'de faktoring piyasasının yapısını, yoğunlaşma analizleri kapsamında inceleyen herhangi bir araştırmanın olmadığı anlaşılmıştır. Bu yönüyle bu araştırmanın literatürdeki mevcut boşluğu doldurması beklenmektedir.

Literatürde çeşitli finansal sektörlerdeki piyasa yoğunlaşmasının belirlenmesi amacıyla yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların başlıcaları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3: Finansal Kurumların Piyasa Yoğunlaşması Üzerine Yapılan Çalışmalar

Yazarlar	Kapsam ve Dönem	Yöntem	Bulgu(lar)
Morgan vd. (1980)	İngiltere Finansal Kiralama Sektörü,	CR _n	CR ₄ sonuçları piyasanın orta seviyede yoğunlaşmış olduğunu, CR ₈ sonuçları yüksek seviyede yoğunlaşmış olduğunu göstermektedir. Ayrıca yıllar itibarıyla piyasa yoğunlaşma oranlarının azalmakta olduğu belirlenmiştir.
Bikker ve Haaf (2002a)	23 Ülke Bankacılık Sektörü, 1988-1998	Panzar-Rosse	İncelenen ülkelerde, genel olarak, sektörün monopolcü rekabet yapısında olduğu ve büyük bankaların küçük bankalara nazaran daha rekabetçi olduğu tespit edilmiştir.
Akel vd. (2010)	BIST'e Kayıtlı Finansal Kiralama Şirketleri, 2005-2008	HHI	Sektördeki yoğunlaşma seviyesinin yükselmekte olduğu tespit edilmiştir.

Tushaj (2010)	Arnavutluk Bankacılık Sektörü, 2000-2008	CR_n , HHI	İncelenen yıllarda, sektörün piyasa yoğunlaşmasının azalmakta olduğu tespit edilmiştir.
Ferreira (2012)	AB Ülkeleri Bankacılık Sektörü, 1996-2008	CR_n , HHI	Piyasa yoğunlaşma oranlarının bir artış eğiliminde olduğu belirlenmiştir.
Nguyen vd. (2012)	Güney Asya Birliği (ASEAN) Bankacılık Sektörü	CR_n , HHI, Panzar Rosse, Lerner İndeksi	Rekabet seviyesi en düşük olan ülkenin Vietnam, en yüksek olan ülkenin ise Filipinler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Miljković vd. (2013)	Sırbistan Bankacılık Sektörü, 2008-2012	CR_n , HHI, GI, Karşılıklılık İndeksi	Sektör yapısının dağınık olduğu ve orta derece yoğun olduğu belirlenmiştir.
Burucu vd. (2015)	Türkiye Menkul Kıymet Yatırım Fonları Piyasası, 2000-2011	CR_n , HHI	Piyasanın genel olarak monopolcü rekabet özellikleri taşıdığı saptanmıştır.
Hazar vd. (2017)	Türkiye Bankacılık Sektörü, 1988-2000, 2004-2015	CR_n , HHI, HTI, RI, HKI, Hause, EI	Ülkede yaşanan 2001 krizi sonrası bankacılık sektöründeki yoğunlaşma oranlarının yükseldiği tespit edilmiştir.
Demirel ve Hatırlı (2017)	Türkiye Bankacılık Sektörü, 2000-2013	Bresnahan-Lau	Sektörün monopolcü rekabet yapısında olduğu belirlenmiştir.
Apan (2020)	Türkiye Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Sektörü, 2007-2018	CR_n , HHI,	Monopol yapıda olan piyasanın, yıllar itibarıyla oligopolistik bir yapıya dönüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.
Serel ve Akşehirli (2020)	Türkiye Bankacılık Sektörü, 1999-2018	CR_n , HHI	Piyasanın genel olarak zayıf oligopol özelliği gösterdiği anlaşılmıştır.
Bitrak (2022)	Türkiye Finansal Kiralama Sektörü, 2011-2021	CR_n , HHI, EI, RI, HTI, HKI, CCI	Sektörün monopolcü rekabet seviyesine yakın olduğu belirlenmiştir. Yoğunlaşma oranlarının ise incelenen yıllar itibarıyla azalma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.
Kaličanin vd. (2022)	Sırbistan, Hırvatistan ve Karadağ Bankacılık 2017-2021 Sektörü	CR_n , HHI	Analizden elde edilen sonuçlar, Sırbistan'da sektörün az yoğunlaşmış olduğunu, Hırvatistan ve Karadağ'da ise orta derecede yoğunlaşmış olduğunu göstermektedir.

Finansal kurumlarda piyasa yapısının belirlenmesi üzerine yapılan çalışmaların oldukça büyük bir bölümünü bankacılık sektörü oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalarda, kolay ve pratik uygulanabilir olması nedeniyle, en sık kullanılan yöntemlerin, CR_n ve Herfindahl-Hirschman analizleri olduğu, bu yöntemleri takiben Entropi, Rosenbluth, Hall ve Tiderman, Hannah-Kay, kapsamlı yoğunlaşma ve Hause analizlerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bazı araştırmalarda Panzar-Rosse ve Bresnahan-Lau modellerine de rastlanmıştır. Yapılan literatür araştırması neticesinde finansal kurumlarda piyasanın, genel olarak, orta ve az yoğunlaşmış olduğu, özellikle banka dışı finansal kurumlarda yoğunlaşma oranlarının bankalara göre daha düşük olduğu ve monopolcü rekabet piyasası özelliği gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca bu kurumların faaliyet gösterdiği ülke şartları, piyasaya giriş, çıkış ve şirket birleşmeleri gibi unsurlara bağlı olarak sektördeki piyasa yoğunlaşma oranlarında, yıllar itibarıyla artış ve azalışların gerçekleştiği görülmektedir (Tablo3).

4. Materyal ve Metot

Belirli bir piyasadaki rekabet seviyesi ve piyasa yapısı, o piyasanın etkinliğini gösteren önemli ölçütlerden birisidir (İğdeli ve Bakırtaş, 2019: 826). Teoride, tam rekabet ve monopol piyasalar olmak üzere iki ayrı uç

piyasa tipi bulunmakta ve bu iki uç piyasa arasında farklı aksak rekabet piyasaları (monopolcü rekabet ve oligopol piyasa) yer almaktadır. Tam rekabet piyasası kaynakların en etkin kullanıldığı piyasa yapısı olarak karşımıza çıkarken, piyasa yapısının tam rekabetten uzaklaşması, piyasa başarısızlığına, üretim ve tüketim etkinliğinin azalmasına ve bu durum tüketici refahının azalmasına yol açmaktadır (Tatlı, 2018: 65). Piyasadaki firma sayısı, şirket birleşmeleri, pazara giriş ve çıkış koşulları, sektörde bulunan şirketlerin büyüklüğü ve piyasadaki malın özellikleri, piyasa yapısını belirleyen temel etmenler olarak sıralanabilmektedir (Gürsel, 2011: 17). İktisat literatüründe, belirli bir piyasanın yapısının belirlenmesi ve söz konusu piyasadaki rekabet seviyesinin ölçümünde, yoğunlaşma analizleri sıklıkla kullanılmaktadır. Piyasa yoğunlaşma indeksi ile rekabet seviyesi arasında ters yönlü bir ilişki bulunmakta ve yoğunlaşma oranı arttıkça piyasa başarısızlığının sebeplerinden olan eksik rekabetten bahsedilebilmektedir (Önder, 2016: 180). Yoğunlaşma indeksleri, genel olarak, piyasada bulunan firmaların satış geliri, üretim miktarı, çalışan sayısı, sabit varlıkları gibi değişkenlerden herhangi birisi kullanılarak hesaplanabilmektedir (Tatlı, 2018: 65).

Bu çalışmada, Türkiye faktoring sektörünün rekabetçi yapısının yoğunlaşma analizi kapsamında belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, literatürde sıklıkla kullanılan CR_4 , CR_8 , Herfindahl-Hirschman, entropi, Rosenbluth, Hall ve Tiderman, Hannah-Kay ve kapsamlı yoğunlaşma indeksleri hesaplanmıştır. Yoğunlaşma indekslerinin ölçümünde, 2012-2021 dönemine ilişkin, BDDK'ya kayıtlı faktoring şirketlerinin, mali tablolarında yer alan, esas faaliyet geliri (satış geliri) verileri kullanılmıştır. Araştırmadaki veri seti, BDDK'nın web sitesinden elde edilmiş ve bu kapsamda sadece mali tablolarına ulaşılabilen firmalar analize dahil edilmiştir.

4.1. N-Firma Yoğunlaşma Oranı (CR_n)

Kolay hesaplanabilirliği ve az veri gereksiniminden dolayı literatürde yaygın kullanım alanına sahip olan n-firma yoğunlaşma oranı, piyasadaki en büyük n adet firmanın piyasa payını göz önünde bulundurarak hesaplanmaktadır (Bikker ve Haaf, 2002b: 6-7);

$$CR_n = \sum_{i=1}^n S_i \quad (1)$$

Eşitlikte gösterilen n, analizde yer alan en büyük piyasa payına sahip faktoring şirket sayısını, S_i ise piyasadaki i'inci kurumun pazar payını göstermektedir.

N-firma yoğunlaşma oranının hesaplanmasında kaç adet firmanın analize dahil edileceği konusunda bir sınırlılık bulunmamakla birlikte literatürde genellikle en büyük dört ve sekiz firmanın analize dahil edildiği görülmektedir (Kostakoğlu, 2015: 132). Hesaplanan değer 0 ile 1 arasında değişmektedir. Bu durumda değer 1'e yaklaştıkça yoğunlaşma oranı artmaktadır (Bikker ve Haaf, 2002b: 6-7). Bu oran yüzde olarak da ifade edilebilmekte ve hesaplanan değer 0 ile 100 arasında değişmektedir. Hesaplanan değer, $CR_n < 30$ ise düşük, $30 \leq CR_n < 50$ orta ise $50 \leq CR_n < 70$ ise yüksek, $70 \leq CR_n$ ise çok yüksek derecede yoğunlaşma olarak yorumlanmaktadır (TUİK, 2017).

4.2. Herfindahl-Hirschman İndeksi (HHI)

Piyasada bulunan tüm firmaların analize dahil edildiği HH indeksi piyasa hakkında daha ayrıntılı ve doğru bilgi edinilebilmesine olanak sağlamaktadır (Önder ve Topatan, 2018: 36). Bu analiz en avantajlı yönü, sektöre giriş ve çıkışları bariz bir biçimde yansıtabilmesidir (Bikker ve Haaf, 2002b: 9-10). İndeksin ölçümü, piyasada faaliyet gösteren tüm kurumların piyasa paylarının karesinin alınması ve bu değerlerin toplanması yardımıyla yapılmaktadır (Galetić ve Obradović, 2018: 606);

$$HHI = \sum_{i=1}^n S_i^2 \quad (2)$$

Eşitlik 2'de n, toplam faktoring şirket sayısını, S_i ise i'inci kurumun pazar payını ifade etmektedir. Hesaplanan indeks sonuçları 0 ile $1/n$ arasında değişebilmektedir. Bu durumda sonuç $1/n$ ise piyasada eşit pazar payına sahip n adet firma olduğu, 1 ise piyasada sadece bir adet firmanın bulunduğunu göstermektedir. Hesaplanan değer, 10000 ile genişletilebilmektedir. Bu durumda sonuç $1/n$ ile 1000 arasında yer alıyorsa düşük yoğunlaşma ve yüksek rekabet, 1000 ile 1800 arasında yer alıyorsa yüksek yoğunlaşma ve orta rekabet, 1800 ile 10000 arasında yer alıyorsa çok yüksek derecede yoğun ve düşük

rekabet biçiminde yorumlanmaktadır. Bunlara ek olarak değer, $1/n$ olarak hesaplanırsa tam rekabet, 10000 olarak hesaplanırsa monopol piyasayı ifade etmektedir (Ukav, 2017: 8).

4.3. Entropi İndeksi (EI)

Entropi indeksinin ölçümünde, HH indeksine benzer biçimde, piyasadaki tüm firmalar analize dahil edilmektedir. Entropi indeksinde, analizde yer alan firmaların piyasa paylarının logaritmasının alınmasından dolayı, büyük piyasa payına sahip kurumların önemi azalmakta ve piyasa payı düşük olan kurumlar ön plana çıkmaktadır (Ginevičius ve Čirba, 2007: 6);

$$- \sum_{i=1}^n S_i \ln S_i \quad (3)$$

Eşitlikte verilen S_i ve $\ln S_i$, sırasıyla analizde yer alan firmaların piyasa payı ve piyasa paylarının logaritması olarak ifade edilmekte ve indeks, bu değerlerin çarpımı ile hesaplanmaktadır. Diğer yoğunlaşma indekslerinden farklı olarak, entropi indeksi, 0 ile $\ln_n$ değerleri arasında yer almakta ve bu değer 0 a yaklaştıkça yoğunlaşma oranı artmakta, $\ln_n$ değerine yaklaşıncaya yoğunlaşma oranı azalmaktadır (Galetić ve Obradović, 2018: 621).

4.4. Rosenbluth ve Hall-Tideman İndeksi (RI, HTI)

Rosenbluth (1961) ve Hall ve Tideman (1967) tarafından geliştirilen indekslerdir. Fonksiyonel kalıp olarak birbirinin aynısı olan bu indeksler, yalnızca hesaplama aşamasında büyük ve küçük firmaların ağırlık etkisinden dolayı farklı sonuçlar vermektedir (Bikker ve Haaf, 2002b: 9-10);

$$RI, HTI = \frac{1}{(2 \sum_{i=1}^n S_i) - 1} \quad (4)$$

Eşitlik 4'te verilen S_i , i'inci kurumun piyasa payını ifade ederken i ise kurumun diğer kurumlarla arasındaki büyüklük sıralamasını göstermektedir. Rosenbluth indeksinde piyasadaki en küçük piyasa payına sahip olan kurum $i=1$ değerini alırken Hall ve Tideman indeksinde piyasadaki en büyük piyasa payına sahip firma $i=1$ değerini almaktadır. Yani Rosenbluth indeksi piyasa payı küçük kurumlara odaklanırken Hall ve Tideman indeksi ise büyük paya sahip kurumlara odaklanmaktadır. Bunların dışında her iki indeksin yorumlanması aynı olup indeks değeri 0 ile 1 arasında değişmektedir. Bu durumda indeks değeri 1'e yaklaştıkça yoğunlaşma oranının arttığından söz edilebilmektedir.

4.5. Hannah-Kay İndeksi (HKI)

Hannah ve Kay (1977) tarafından önerilen indeks aşağıdaki eşitlikte gösterilmiştir (Bikker ve Haaf, 2002b: 11);

$$HKI = \left(\sum_{i=1}^n S_i^a \right)^{1/(1-a)} \quad a > 0 \text{ ve } a \neq 1 \quad (5)$$

Eşitlikte gösterilen S_i , incelenen tüm yoğunlaşma indekslerinde olduğu gibi, i'inci kurumun piyasa payını göstermektedir. Diğer analizlerden farklı olarak, eşitlikte yer alan a ise esneklik parametresini ifade etmekte ve bu katsayı, piyasaya giriş-çıkış durumu ve kurumlar arasındaki gelir farkını yansıtmaktadır. Parametre değeri sonsuza doğru yaklaştıkça indeks değerinin sonucu, piyasadaki en büyük paya sahip kurumun payına, sıfıra yaklaştıkça ise piyasada faaliyet gösteren kurum sayısına yakınsamaktadır (Bikker ve Haaf, 2002b: 12). Buna ek olarak esneklik parametresinin yüksek değerleri ($a=5$, $a=10$) en büyük piyasa payına sahip kurumların, düşük değerleri ($a=0.005$, $a=0.25$) ise küçük paya sahip firmaların indeks değeri üzerindeki etkisini vurgulamaktadır (Galetić ve Obradović, 2018: 613). Analizde esneklik parametre değerleri değişim gösterse de hesaplanan indeks değeri yükseldikçe piyasa yoğunlaşma oranının azaldığını, azalışlar ise yoğunlaşma oranının arttığını göstermektedir (Yayla, 2007: 44).

4.6. Kapsamlı Yoğunlaşma İndeksi (CCI)

CCI, n-firma yoğunlaşma oranı ve HH indeksi özelliklerinin bir arada yansıtılmasına olanak vermekte ve aşağıdaki eşitlikteki gibi ifade edilmektedir (Ukav, 2017: 11);

$$CCI = S_1 + \sum_{i=2}^n S_i^2 [1 + (1 - S_i)] \quad i=2, \dots, n \quad (6)$$

Yukarıda ifade edilen S_1 parametresi en yüksek piyasa payına sahip faktoring şirketini, S_i ise i'inci kurumun piyasadaki payını göstermektedir. Bu yaklaşımın en önemli özelliği, piyasada lider konumda olan kurumun ve küçük pazar payına sahip kurumların piyasa yoğunlaşma oranına etkisinin aynı anda göz önünde bulundurulabilmesidir (Ediz ve Önder, 2019: 28). İndeks değeri, 0 ile 1 arasında değişmekte olup hesaplanan değer 1'e yaklaşması yüksek yoğunlaşmayı, 0 değerine yaklaşması ise düşük yoğunlaşma oranını ifade etmektedir (Galetić ve Obradović, 2018: 612).

5. Bulgular

2012-2021 dönemi, Türkiye'de faktoring sektöründe faaliyet gösteren şirketlere ilişkin n-firma yoğunlaşma oranları, kurumların mali tablolarında yer alan esas faaliyet geliri değerleri ile hesaplanmış ve sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Faktoring Sektöründe CR_4 ve CR_8 'e Göre Yoğunlaşma Seviyesi

Yıllar	Kurum Sayısı	CR_4	CR_8	CR_4 Piyasa Tipi	CR_8 Piyasa Tipi
2012	75	23.60	39.58	Düşük yoğunlaşma, monopolcü rekabete yakın	Orta derece yoğunlaşma, zayıf oligopol
2013	74	22.50	37.36		
2014	74	21.83	36.88		
2015	63	21.12	36.49		
2016	61	20.93	36.32		
2017	59	22.07	38.38		
2018	56	24.24	42.57		
2019	55	25.51	44.98		
2020	54	25.82	45.35		
2021	52	27.32	48.42		

Tablo 4 incelendiğinde, sektördeki en büyük piyasa payına sahip ilk dört kurumun toplam payı, tüm piyasanın yaklaşık %20 ile %28'ini, ilk sekiz kurumun ise yaklaşık %38 ile %49'unu oluşturduğu görülmektedir. Buna göre CR_4 sonuçları, indeks değerinin %30 seviyesinin üzerine çıkamaması sebebiyle, piyasanın düşük yoğunlaşmaya sahip olduğunu gösterirken, CR_8 indeksi oranlarının %30 ve %50 seviyeleri arasında yer almasından dolayı, sektörde orta düzeyde bir piyasa yoğunlaşma durumunun varlığını ifade etmektedir. Her iki indeksteki yoğunlaşma oranlarının 2012-2016 arasında sürekli bir düşüş, 2017-2021 dönemlerinde ise bir yükseliş eğiliminde olduğu belirlenmiştir.

Faktoring şirketlerinin esas faaliyet geliri ölçütü dikkate alınarak hesaplanan ve sektördeki tüm firmaların analize dahil edilmesine olanak sağlayan HHI sonuçları, incelenen yıllarda, sektörün düşük yoğunlaşmaya sahip ve yüksek rekabetçi bir yapıda olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte yoğunlaşma seviyeleri 2012-2016 yılları arasında dalgalanarak bir düşüş kaydederken 2017 yılından itibaren bir yükseliş eğilimine girmiştir. Nitekim sektördeki yoğunlaşma seviyesi 2012 yılından 2016 yılına kadar yaklaşık %4 oranında azalmış, 2016 yılından 2021 yılına gelindiğinde ise yaklaşık %42 oranında artış sergilemiştir. Analiz edilen dönem bir bütün olarak incelendiğinde ise indeks değerlerinin yaklaşık %36 oranında arttığı görülmektedir. Yoğunlaşma seviyesindeki artışa rağmen indeks değerlerinin 1000 sınır değerine oldukça uzak olmasından kaynaklı olarak rekabetçi yapının sürdüğü söylenebilmektedir. Bunlara ek olarak HHI sonuçlarının, CR_4 yoğunlaşma oranı sonuçları ile büyük ölçüde örtüştüğü belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5: Faktoring Sektörünün HH İndeksine Göre Yoğunlaşma Seviyesi

Yıllar	Kurum Sayısı	HHI Değer Aralığı	HHI Piyasa Tipi
2012	75	304.65<1000	Düşük yoğunlaşma, yüksek rekabet
2013	74	284.48<1000	
2014	74	279.54<1000	
2015	63	297.57<1000	
2016	61	293.09<1000	
2017	59	310.03<1000	
2018	56	353.09<1000	
2019	55	377.14<1000	
2020	54	387.25<1000	
2021	52	413.32<1000	

HH indeksine benzer biçimde, sektördeki tüm firmaların analizde yer aldığı, EI sonuçlarına göre, sektörün rekabetçi yapıya yakın olduğu tespit edilmiştir. Nitekim elde edilen sonuçların, indeks üst sınır değerlerine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Buna ek olarak elde edilen entropi indeks değerlerinin 2012-2016 dönemi boyunca aşağı ve yukarı yönlü dalgalandığı, 2016 yılından sonra ise aşağı yönlü hareket ettiği belirlenmiştir. Entropi indeksi değerlerinde, 2016 yılından sonra, kaydedilen aşağı yönlü hareket sektördeki yoğunlaşma seviyesinin artmakta olduğu biçiminde yorumlanmaktadır (Tablo 6).

RI analizi sonuçları, değerlerin yıllar itibarıyla kurum sayısındaki azalışa paralel olarak hafif yukarı yönlü hareket ettiğini ve sektördeki yoğunlaşma seviyesinin yükseldiğini göstermektedir. HTI analizi ise HHI ve EI analizleri ile daha tutarlı sonuçlar göstermiş, indeksin değeri, 2016 yılına kadar genel olarak bir azalış, 2016 yılından sonra sürekli artış eğiliminde bulunmuştur. Bu durum sektördeki yoğunlaşma oranlarının artmakta olduğunu göstermektedir (Tablo 6). RI değerlerinin piyasadaki kurum sayısına duyarlı olmasının sebebi olarak, analizin sektörde düşük piyasa payına sahip kurumların ağırlığına önem vermesi gösterilebilmektedir. Ayrıca her iki indeks değerinin de sifıra yakın olması, sektörün rekabetçi yapıya yakın olduğunu kanıtlamaktadır (Tatlı, 2018: 77).

HKI sonuçlarının, analizde kullanılan esneklik parametresine göre farklı değerler aldığı görülmektedir. Esneklik parametresi olarak literatürde yaygın kullanılan parametre değerlerinden iki tanesi alınmıştır ($a=0.005$, $a=10$). Esneklik parametresinin 0.005 olarak alındığı analizin sonuçlarına göre, indeks değerinin, yıllar itibarıyla sürekli bir azalış sergilediği ve sektördeki piyasa yoğunlaşmasının bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ayrıca indeks değerlerinin sektördeki kurum sayısına yakınsaması, küçük piyasa payına sahip kurumların piyasa yoğunlaşma üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Elde edilen bu sonucun, RI sonuçları ile büyük oranda örtüştüğü görülmektedir. Esneklik parametresinin 10 olarak alındığı analizin sonuçları, indeks değerlerinin 2016 yılına kadar dalgalanarak yukarı yönlü, 2016 yılından 2021 yılı arasında ise aşağı yönlü hareket ettiği belirlenmiştir (Tablo 6). Bu durum, 2016 yılından sonra sektördeki yoğunlaşma oranlarının artış eğiliminde olduğu biçiminde yorumlanmakta ve sonuçların, n-firma yoğunlaşma, HHI, EI ve HTI ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

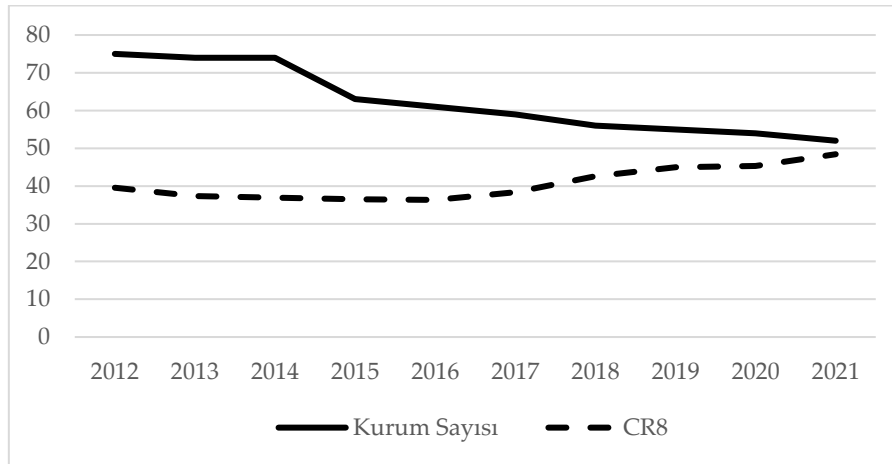
Kapsamlı yoğunlaşma indeksi hesaplarına göre, indeks değerlerinin 2016 yılına kadar azaldığı (2015 hariç), 2016 yılından sonra artmakta olduğu tespit edilmiştir. İndeks değerinin 1'den uzak olması nedeniyle, diğer analizlerde olduğu gibi, piyasanın rekabetçi yapıya yakın olduğu belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Faktoring Sektörünün EI, RI, HTI, HKI ve CCI indekslerine Göre Yoğunlaşma Seviyesi

Yıllar	Kurum Sayısı	EI	EI*	RI	HTI	HKI**	HKI***	CCI
2012	75	3.791	4.317	0.008	0.029	74.698	19.720	0.114
2013	74	3.851	4.304	0.008	0.027	73.794	20.286	0.111
2014	74	3.850	4.304	0.008	0.028	73.748	20.917	0.108
2015	63	3.739	4.143	0.010	0.031	62.790	20.085	0.116
2016	61	3.747	4.110	0.011	0.030	60.842	20.709	0.113
2017	59	3.701	4.077	0.011	0.032	58.860	20.662	0.114
2018	56	3.576	4.025	0.011	0.036	55.824	18.684	0.128
2019	55	3.515	4.007	0.011	0.039	54.785	17.610	0.136
2020	54	3.494	3.988	0.012	0.040	53.805	17.479	0.137
2021	52	3.436	3.951	0.012	0.042	51.798	16.026	0.149

*In_n, **a=0.005, ***a=10

Yapılan analizler neticesinde, sektörün rekabetçi yapıya yakın olduğu belirlenmiştir. Yoğunlaşma seviyelerinin yıllar itibariyle değişimi incelendiğinde, sektörün piyasa yoğunlaşmasının 2012-2016 döneminde dalgalı olarak azalmakta olduğu, 2016-2021 döneminde ise sürekli bir artış gösterdiği tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak, sektörde faaliyet gösteren kurum sayısının azalmakta olduğu görülmektedir. Kurum sayısındaki bu azalışların yoğunlaşma üzerindeki etkisinin değişkenlik gösterdiği, ancak genel olarak bakıldığında kurum sayısındaki azalışlarla yoğunlaşma oranları arasında ters yönlü bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir (Grafik 1).

Grafik 1: Yıllara Göre Kurum Sayısı ve Yoğunlaşma Oranları*

*Hesaplanan tüm yoğunlaşma oranlarının yıllara göre değişiminde, genel eğilimin benzer olması ve endeks değerlerinin kurum sayısı ile yakın olması gerekçesiyle CR8 endeks değerleri ile karşılaştırma yapılmıştır.

6. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Faktoring sektörü, alacak takibi, kaynak finansmanı ve risk yönetimi gibi yönleriyle avantajlı bir finansal hizmet ve finansman kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kredili mal ve hizmet arz eden işletmelere çeşitli avantajlar sunan, neredeyse tüm sektörlerde kullanım olanağı bulunan ve yıllar itibariyle hızla büyüyen bu sektörün performansı, ekonomik gelişme ve kaynak tasarrufu açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren faktoring şirketlerinin piyasa yapısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla literatürde sıklıkla kullanılan yoğunlaşma analizleri (CR₄, CR₈, HHI, EI, RI, HTI, HKI, CCI) çerçevesinde, piyasanın rekabet yapısı belirlenmiştir. Çalışmanın ana materyalini, 2012-2021

döneminde, sektörde faaliyet gösteren faktoring şirketlerinin, mali tablolarında yer alan, esas faaliyet geliri verileri oluşturmaktadır.

Araştırmadaki CR₄ ve CR₈ analizi sonuçlarına göre, indeksin, incelenen tüm yıllarda, %30 ve %50 seviyesinin altında bir değer göstererek, piyasanın düşük ve orta derecede yoğunlaşmış olduğu tespit edilmiştir. HHI indeksi değerleri ise benzer biçimde 1000 puanın altında kalarak piyasanın düşük yoğunlaşmaya sahip rekabetçi bir yapıda olduğunu göstermektedir. Bunlara ek olarak yapılan analizler neticesinde EI değerinin üst sınır değerine çok yakın, RI, HTI ve CCI değerinin ise sıfıra oldukça yakın olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, n-firma yoğunlaşma ve HHI bulgularını destekler biçimde piyasanın rekabetçi yapıya yakın bir özellikte olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de faktoring sektörünün rekabetçi ve monopolcü yapıda olduğu belirlenmiştir. Analizlerden elde edilen sonuçların finansal kurumlar üzerine yapılmış birçok çalışma ile büyük ölçüde tutarlılık gösterdiği tespit edilmiştir. Nitekim Bikker ve Haaf (2022a) kapsam aldığı 23 ülkedeki bankacılık sektörünün monopolcü yapıda olduğunu, Miljković vd. (2013) Sırbistan bankacılık piyasasının orta derecede yoğunlaştığını, Burucu vd. (2015) Türkiye menkul kıymet yatırım fonları piyasasının monopolcü rekabet özelliği gösterdiğini, Demirel ve Hatırlı (2017) Türkiye bankacılık sektörünün monopolcü yapıda olduğunu, Degl’Innocenti vd. (2020) İtalya’da bankacılık ve faktoring sektörünün rekabetçi bir yapıda olduğunu ve faktoring sektörünün bankacılık piyasasına göre daha rekabetçi bir özellik taşıdığını, Bıtrak (2022) Türkiye’de finansal kiralama sektörünün monopolcü rekabet seviyesine yakın olduğunu ve Kaliçanın vd. (2022) bankacılık sektörünün Sırbistan’da düşük, Hırvatistan ve Karadağ’da orta derecede yoğunlaştığını tespit etmişlerdir.

Türkiye faktoring piyasasında kurum sayısının incelenen yıllar itibariyle azalmakta olduğu ve yoğunlaşma oranlarının (RI ve HKI a=0.05 hariç) 2012-2016 döneminde dalgalanmalı bir seyir izlese de, genel olarak, azalış eğiliminde olduğu, 2016-2021 döneminde ise sürekli bir artış gösterdiği belirlenmiştir. Finansal kurumlar üzerine yapılan araştırmalarda ise piyasa yoğunlaşma oranlarının değişimindeki eğilimin, incelenen dönem ve ülkeye, araştırmanın sınırlılıklarına, piyasadaki giriş-çıkış koşul ve durumlarına göre farklılık göstermekte olduğu tespit edilmiştir. Bankacılık üzerine yapılan araştırmalarda, Ferreira (2012) AB ülkelerinde ve Hazar vd. (2017) Türkiye’nin 2001 kriz sonrası döneminde, sektördeki piyasa yoğunlaşma seviyelerinin artış eğiliminde olduğunu, Tushaj (2010) ise Arnavutluk’ta sektördeki yoğunlaşma oranlarının azalış eğiliminde olduğunu belirlemişlerdir. Bununla birlikte Morgan vd. (1980) İngiltere ve Bıtrak (2022) Türkiye finansal kiralama sektöründeki piyasa yoğunlaşmasının azalmakta olduğunu, Akel vd. (2010) ise sektördeki yoğunlaşma oranının artış eğilimi sergilediğini ortaya koymuşlardır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, Türkiye’deki faktoring sektörünün rekabetçi bir yapıda büyümesini sürdürdüğünü ortaya koymuştur. Faktoring sektöründe yıllar itibariyle artmakta olan yoğunlaşma oranlarına karşın, sektörü regüle eden kurum ve politika uygulayıcılarının, sektörde sağlıklı ve stabil bir rekabet ortamının kurulmasına yönelik atacağı adımlar, ülke kaynaklarının etkin kullanılması ve üretim ve tüketim etkinliğinin sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir. Ayrıca finansman sağlaması, riskli alacak ve işlem takibi gibi çeşitli yönlerden avantaja sahip bu sektörün, özellikle kaynak sıkıntısı çeken KOBİ tarzı işletmelerde yaygınlaştırılmasına yönelik politikaların, işletmelerin karlılıklarını olumlu yönde etkilemesinin yanı sıra riskli işlemlerin engellenmesinde ve kayıt dışı ticari işlemlerle mücadelede etkili olabilecektir.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

Kaynaklar

- Akel, V., Ergül, N. ve Dumanoglu, S. (2010), İMKB’de İşlem Gören Finansal Kiralama Şirketlerinin 2005-2008 Dönemi Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1),s.271-292.
- Apan M. (2020), Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Piyasa Yapısı ve Yoğunlaşma Düzeylerinin Analizi: Borsa İstanbul’dan Kanıtlar, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(Özel Sayı), s.235-250.
- Auboin, M., Smythe, H. ve Teh, R. (2016), *Supply Chain Finance and SMEs: Evidence from International Factoring Data*, CESifo Working Paper Series No. 6039, World Trade Organization.
- Baloğlu, G. (2022), Faktoring İşlemlerinin Denetiminde Risk Tanımlamasına Yönelik Bir Model Önerisi, *Denetim*, (24), s.134-158.
- Bitrak, O. O. (2022), Türkiye’de Finansal Kiralama Sektörünün Piyasa Yoğunlaşma Analizi, *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), s.441-470.
- Bikker, J. A. ve Haaf, K. (2002a), Competition, Concentration and Their Relationship: An Empirical Analysis of the Banking Industry, *Journal of Banking & Finance*, 26(11), s.2191-2214.
- Bikker, J. A. ve Haaf, K. (2002b), Measures of Competition and Concentration in the Banking Industry: A Review of the Literature, *Economic & Financial Modelling*, 9(2), s.1-46.
- Burucu, H., Contürk, F. Y. ve Güngör, B. (2015), Türk Yatırım Fonlarında Rekabet, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), s.305-322.
- Degl’Innocenti, M., Fiordelisi, F. ve Trinugroho, I. (2020), Competition and Stability in the Credit Industry: Banking vs. Factoring Industries, *The British Accounting Review*, 52(1), s.1-39, 100831.
- Demir, R. (2013), Faktoring Sözleşmesi, *Journal of Yaşar University*, 8(Özel), s.877-902.
- Demirel, O. ve Hatırlı, S. A. (2017), Measuring the Market Power of the Banking Sector in Turkey, *Journal of Academic Researches and Studies*, 9(16), s.20-34.
- Denčić-Mihajlov, K. ve Milenković-Kerković, T. (2011), Factoring as a Financial Alternative: Evidence from Serbia, *Economics and Organization*, 8(4), s.411-420.
- Ediz, Y. ve Önder, K. (2019), İçecek İmalatı Sektörünün Piyasa Yapısı ve Yoğunlaşma düzeyi: Türkiye'nin İlk 1000 Sanayi Kuruluşu Üzerine Bir Uygulama, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 60,s. 25-40.
- Ekergil, V. ve Kalıpcı Çağırın, F. (2016), Türkiye Muhasebe Standartlarının Faktoring Muhasebe İşlemlerine Etkileri ve Uygulamada İskontolu Faktoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(30), s.213-236
- FCI (2022), *Annual Review 2022*, Facilitating Open Account-Receiveables Finance, Amsterdam: Zwaan Lenoir.
- Ferreira, C. (2012), *Bank Efficiency, Market Concentration and Economic Growth in the European Union*, Technical University of Lisbon, School of Economics and Management, Department of Economics, WP 38, ISSN No: 0874-4548.
- FKB (2023), *Faktoring Sektör Raporları*, Finansal Kurumlar Birliği, <https://www.fkb.org.tr/raporlar-ve-yayinlar/raporlar/faktoring-sektor-raporlari/>, (Erişim Tarihi: 25.02.2023).
- Gajurel, D. P. ve Pradhan, R. S. (2012), Concentration and Competition in Nepalese Banking, *Journal of Business Economics and Finance*, 1(1), s.5-16.
- Galetić, F. ve Obradović, T. (2018), *Measuring Concentration of the Banking Market of the Republic of Croatia*, In 6th International OFEL Conference on Governance, Management and Entrepreneurship, New

- Business Models and Institutional Entrepreneurs: Leading Disruptive Change, April 13th-14th, 2018, Dubrovnik, Croatia, 598-625, Zagreb: Governance Research and Development Centre (CIRU).
- Ginevičius, R. ve Čirba, S. (2007), Determining Market Concentration, *Journal of Business Economics and Management*, 8(1), s.3-10.
- Göktan, M. (1993), Faktoring, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gör, Y. ve Bilici, F. M. (2021), 2008-2020 Yıllarını Kapsayan Süreçte Faktoring Sektörünün Durumu Üzerine Bir Değerlendirme, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(4), s.709-718 .
- Gülcan, N. (2022), Finansal Kiralama ve Faktoring Şirketlerinin Finansal Performans Değerlendirmesinde VIKOR Yönteminin Uygulanması, *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 7(Özel Sayı1), s.235-247.
- Gürsel E. (2011), Piyasaya Girişi Belirleyen Unsurlar: Türk İmalat Sanayi Üzerine Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Hazar, A., Sunal, O., Babuşçu, Ş. ve Alp, Ö. S. (2017), Türk Bankacılık Sektöründe Piyasa Yoğunlaşması: 2001 Krizi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması, *Maliye ve Finans Yazıları*, 107, s.42-68.
- Ildırar, M. ve Kırıl, E. (2018), Piyasa Yapısı ve Yoğunlaşma: Türk Otomotiv Sektörü Üzerine Bir Analiz, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), s.93-117.
- İğdeli, A. ve Bakırtaş, İ. (2019), Türkiye Hayat Sigortası Piyasasında Yoğunlaşma ile Etkinlik Arasındaki İlişki, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), s.825-839.
- Kaličanin, T., Terzić, I., Luty, P. ve Barjaktarović, B. (2022), *Market Power and Bank Profitability: Evidence from Montenegro and Serbia*, Business Resilience in a Changing World, Singidunum University International Scientific Conference (FINIZ).
- Kaya, U. ve Gerekan, B. (2011), Faktoring Şirketi ve Satıcı İşletme Açısından Faktoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(2), s.71-101
- Klapper, L. (2006), The Role of Factoring for Financing Small and Medium Enterprises, *Journal of Banking & Finance*, 30(11), s.3111-3130.
- Kostakoğlu, S. F. (2015), İnternet Servis Sağlayıcıları Piyasasına Yönelik Yoğunlaşma Analizi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(25), s.129-140.
- Milenkovic-Kerkovic, T. ve Dencic-Mihajlov, K. (2012), Factoring in the Changing Environment: Legal and Financial Aspects, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 44, s.428-435.
- Miljković, M., Filipović, S. ve Tanasković, S. (2013), Market Concentration in the Banking Sector: Evidence from Serbia, *Industrija*, 41(2), s.7-25.
- Mol-Gómez-Vázquez, A., Hernández-Cánovas, G. ve Koeter-Kant, J. (2018), Legal and Institutional Determinants of Factoring in SMEs: Empirical Analysis across 25 European Countries, *Journal of Small Business Management*, 56(2), 312-329.
- Morgan, E., Lowe, J. ve Tomkins, C. (1980), The UK Financial Leasing Industry--A Structural Analysis, *The Journal of Industrial Economics*, 28(4), s.405-425.
- Nguyen, M., Skully, M. ve Perera, S. (2012). Bank Market Power and Revenue Diversification: Evidence from Selected ASEAN Countries, *Journal of Asian Economics*, 23(6), s.688-700.
- Oloniluyi, A. E. ve Ogunleye, E. O. (2016), Relevance of Structure, Conduct and Performance Paradigm in the Nigerian Banking Industry, *Journal of Economics and Sustainable Development*, 7(19), s.71-81.
- Ölmez, İ. (2012), Türkiye’de Faktoring ve Faktoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Önder, K. (2016), Türkiye Bisküvi, Çikolatalı ve Şekerli Mamuller Sektörü: Firma Yoğunlaşma Analizi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(2), s.179-208.
- Önder, K. ve Topatan, Z. (2018), İnternet Arama Motorları Piyasasına Yönelik Yoğunlaşma Analizi: Türkiye Örneği. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 5, s.28-42.
- Özbek, A. (2018), BİST'te İşlem Gören Faktoring Şirketlerinin Mali Yapılarının Çok Ölçütlü Karar Verme Yöntemleri İle Değerlendirilmesi, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), s.29-53.
- Özdemir, Z. (2005), Dış Ticaret Finansman Tekniklerinden Faktoring ve Forfaiting İşlemleri, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), s.194-224.
- Selimler, H. ve Taş, C. (2019), Finansman, Faktoring Ve Leasing Şirketlerinin Kredi Yönetim Performansının TOPSIS Yöntemi İle Değerlendirilmesi: (2015 – 2018), *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(3), s.286-306.
- Serel, A. ve Akşehirli, N. (2020), Türk Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), s.175-204.
- Shou, Y., Shao, J. ve Wang, W. (2021), How Does Reverse Factoring Affect Operating Performance? An Event Study of Chinese Manufacturing Firms, *International Journal of Operations & Production Management*, 41(4), s.289-312.
- Soufani, K. (2002), The Decision to Finance Account Receivables: the Factoring Option, *Managerial and Decision Economics*, 23(1), s.21-32.
- Stroeva O.A., Sukhorukova N., Tsvyrko A. ve Ivashchenko T. (2015), Development of Factoring Market in Russia, *European Research Studies Journal*, 18(3), s.51-62.
- Tatlı, H. (2018), Piyasa Yoğunluğunun Ölçülmesi: Beyaz Eşya Sektörü Üzerine Bir Uygulama, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(Özel Sayı), s.64-84.
- Tekin, B. (2021), Türkiye'de Banka Dışı Finansal Kuruluşların Finansal Göstergelerinin Ekonomik Büyüme ve Enflasyon Üzerine Etkileri, *ETÜ Sentez İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (5), s.51-72.
- Tekin, B. ve Yener, E. (2020), Banka Dışı Finansal Kurumlarda Karlılık Oranlarını Etkileyen Makro ve Mikro Düzeydeki Faktörler, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (58), s.1-34.
- Tiryaki, B. (2006), Faktoring İşlemi ve Faktoring İşleminin Hukuki Niteliği, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), s.189-214.
- Tushaj, A. (2010), *Market Concentration in the Banking Sector: Evidence from Albania*, (No. 73), BERG Working Paper Series on Government and Growth.
- TÜİK (2017), *Sanayi ve Hizmet Sektörlerinde Yoğunlaşma, 2015*, Türkiye İstatistik Kurumu, Haber Bülteni, 25 Temmuz 2017, Sayı 24867.
- Ukav, I. (2017), Market Structures and Concentration Measuring Techniques, *Asian Journal of Agricultural Extension, Economics & Sociology*, 19(4), s.1-16.
- Uyanık, Y. (2015), Dünyada ve Türkiye'de Faktoring Tanımı, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), s.23-40.
- Yayla, M. (2007), Türk Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma ve Rekabet: 1995-2005, *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 1(1), s.35-59.
- Yılmaz, Ö. (2018), *Banka Dışı Finansal Kurumlar ve Muhasebe Uygulamaları (Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri)*, Finansal Kurumlar Birliği, İstanbul: İstanbul Teknik Ofset Matbaacılık.
- Zaporozhets, S. V. (2016). *The Institutional Basis of the Factoring Market Development in Ukraine*, International Scientific-Practical Conference Formation of Modern Economic Area: Benefits, Risks, Implementation Mechanisms: Conference Proceedings, Part I, Sul Khan-Saba Orbeliani Teaching University, Faculty of Business, Tbilisi.